
*Acta synodi Sylvaniae gehouden anno 1606 ende
begonnen den 17^{en} Junij.*

Het synodus op huden den 17^{en} Junij deses jaers 1606 vergadert zynde heeft nae aenropinge des naems Goedes door ghemeene ende meeste stemmen in praesidem vercooren Dn. GUALTERUM MORLINGIUM, dienapn

1) „Onder stont — ut supra.” Deze woorden zijn met andere inkt geschreven. De naamteekening van den scriba is eigenhandig.

des g. woorts in Grouw, ende JOANNEM MELBOMÆUM, dienarn des h. evangelii in Oldeholtpada, in scribam.

Nae desen sinnen die procuratien der volmachten wt den classen ghesonden ingheescht ende ghelesen ende met den perzoenen voor goet bekend. Worden ghemerkt nochtans, dat in die procuratie classis Bolsvardianaë is swaricheyt ghemaekt, maer naedien dn. SOPINGIUS ende dn. PETRUS BANT darvan verclaringe ghedaen hebben, soe is zy op alsulke verclaringe aenghenoomen.

Die naemen der personen, die op desen synodo met volmacht verschenen sinnen, sin dese:

wt den classe van den Wouden: JOANNES MELBOMÆUS, dienaer des h. evangelii in Oldeholtpada als dienaer; TAMMO GERARDI, dienaer des g. woorts in Aenwerden, is wt wichtige reden niet verschenen; HENDRIK BRUCHTERS van Oldeholtwolde ende GERRIT COENES van die Jouwer als ouderlingen;

wt Sneeker classe: dn. GOSVUNUS GELDORPIUS, dienaer des g. woorts binnen Sneek, ende GELLIUS ACCRONIUS, dienaer des g. woorts tot Borem als dienaers, CEMPE ANDRIESZ ende LEFFERT GERRITZ van Balk als ouderlingen, doch CEMPE ANDRIESZ is niet verschenen;

wt Bolsvalt: GODEFRIDUS SOPINGIUS, dienaer in Bolsvalt, ende PETRUS BANT als dienaers, EPO ALUA ende GISBERT JANS ouderlingen, doch EPO ALUA is niet verschenen;

wt Franeker: dn. RODOLPHUS ARTOPÆUS ende HESSELUS ALBERTI als dienaers, ende WYBE JACOBS van Franeker met LOUW JANS van Winaldum als ouderlingen;

wt Doccum: HILARIUS SIBRANDI tot Ainiuum ende NICOLAUS JOANNIS tot Rinsmergeest als dienaers, ende GERT RINSES ende RINNERT REITSES als ouderlingen;

wt Lewarden: dn. HERMANNUS COLDE binnen Lewarden, dn. GUALTERUS MORLINGIUS tot Grouw als dienaers; ABRAAM VAN ROERDA ouderlinck is niet verschenen; ende CORNELIUS CORNELYSZ, ouderlinck binnen Lewarden.

Voorts sinnen wt den middel van den E. heeren Staaten met ghenoochsame commissie verschenen die E. heeren CEMPE WYARDA ende mr. JOANNES BLOMENDAL ende in dese synodale byeencoempste ontfangen omme derselver by te woenen.

Voortaan sinnen ghelesen acta synodi Leoardianaë in voorgaenden jaer ghehouden, ende is darop besloten, als volcht:

1. Op dat tweede articul in saeken van DJORRE HOETIES is besloten, dat hy sal ghefraecht worden, waarom dat hy der sententie synodi Leoardianaë niet ghenoechghedaen hebbe.

2. Hy zyne reden daarop ghegeven hebbende ende hem beropen op zyne stichtinge by zyner ghemeente te bewysen heeft begeert, dat zyne ghetuigen muchten verhoort worden. Is daarop besloten, dat d'selve present zynde ghehoort sullen worden.

3. Is in dese sake nae vele communicatie door ghemeene stemmen besloten, dat an hem sullen ter executie ghestelt worden die beslutingen, die in voorgaenden synodis Doccumana ende Leoardiana over zyne perzone ghegaen sinnen.

4. Hyr van heeft DJORRE HOETIES appelliert ad proximam synodum nationalem. Dit heeft hem synodus gheaccordeert.

Naedien SIBRANDUS VOMELIUS in een gheschrift, den synodo overghelevert, die ghecommitteerde des classis van Franeker onwettelick ghesondene ghenoeft ende dat onder sekere redenen ende protestatie, die daarom niet als membra synodi ghehouden solden worden, so heeft het synodus ghehoort hebbende die tegenreden der ghecommitteerden voorbenoemt ende derselver procuratie tevooren als classical ende wettelick befonden door ghemeene stemmen besloten, dat die voorbenoemde ghecommitteerde als membra synodi sullen moegen sitten ende vota definitiva hebben.

Desen nae is voorghestelt een brieff van JOANNF HILLEBRANDI, darin versocht wort, dat die acte, in synodo Leoardiana ghestelt in der saecke, tuschen hem ende BERNARDUM FULLENIUM hangende aengaende die acte in den classicael boek van Franeker tegen BERNARDUM voorss. ende die wtroynghe derselver, muchte wechghenoomen ende cassiert worden. Maer dit is van synodo wt reden affgheslagen ende by die beslutinge in synodo voorss. hyrover ghedaen ghelaten.

In der sake SIBRANDI VOMELII aengaende sekere verscheidene schriften aen verscheidene perzoenen als d'heeren Ghedeputierde Staten van Vrieslandt, soo ooc in synodo ende nae hetselve soe ooc aen die ghecommittierde synodi Leoardiana, als ooc in die remonstrantie aen die E. heeren volmachten ghedaen, ende dan ooc in zin wtghegeven boek, Superintendens ghenoeft, heeft synodus tegenwoordich befonden, dat hy darin ghehandelt heeft tegen Goeddes woort, tegen die regul der liefde ende tegen die ordeninge der synoden, ende heeft dienfolgende daarop besloten, dat SIBRANDUS voorss. van desen allen sal behoorlike schultbekenninge doen ende beloven voortaan van alsulke ende diergelike schriften ende andere lasterlike worden, die hy aen verscheiden plaetzen wtghestroit heeft, op te houden, ende indien hy hem hyrin weigerlik stellen sal, sal voortaan kerkelick met hem van den classe van Franeker voortgefaren worden nae behoren. Maer

indien hy deser sententie synodi sal ghehorsaem wesen, so heeft synodus beloeft by den E. heeren aen te houden ende sovele meugelik te beschicken, dat zyne saeke wt den handen des procureurs general tegen hem staende moege wechgenomen worden.

Naedat SIBRANDO VOMELIO het inhoud van deser sententie doer zynen zoen PETRUM VOMELIUM (die dselve aenghehoort heeft ende ooc copiam daruwt gheeschett) gheopent is, heeft d'selve door zynen zoen PETRUM den synodo wederom aenghedienet, dat hy ghene copiam wt deser sententie begeerde, wante hy dit synodum niet en bekende voor zynen judicem.

Int voorlesen decretorum synodi Leoardianaee int stuck vant project der verbeteringe is ghelettet op die resolutie, ghestelt opt vierde abus aengaende annum praesidem et scribam, dat d'selve wesen sullen, ter tydt dat sulx onraetsam of onnodich sal gheacht worden, ende is goetgefounden, dat hyrin die classes sullen handlen nae hore beste nootdrufft ende stichtinge, welverstaende nochtans dat hyrdoor tbesluit van die voorgaende exercitien niet sal ghecrenckt worden.

Opt stuck van die verkiesinge der vier deputaten, in synodo Leoardiana committiert, is in synodo omghefraget, of hetselve van eemanden ghesyen of verstaen worde strydich te wesen tegen Goedes h. woort ende eenige majoriteit of hoocheit te smaken. Ende is darop doorgaens bekent niet te stryden tegen Goedes h. woort, ooc gheene hoocheit te smaken, dat ghesyen of verstaen conde worden.

Voorts is op alle andere poincten deses projects onderscheidentlik omghefraget, of eemandt in dienselven wat conde aenwysen, dat strydich was tegen Goedes h. woort of eenige hoocheit smaekte. Is op alle ende elken van dien gheantwoort, dat sulx niet ghesyen of verstaen worde.

Aengaende dat laeste poinct, dat men, soe die vier ghedeputierde weinich vruchts souden gheschaffet hebben, twee andere publique perzonen wt den middel der E. heeren deses lants soude versoeken ende desen vier mannen toefoegen, darop heeft het synodus door ghemeene stemmen befonden dat onnodich te wesen, maer laet dit in tegenwoordigen stande berusten.

Opt 1 gravamen classis Sylvaniae.

Is gheresolviert, dat hoor die dienaers sullen regulieren nae die besluitingen der voorgaenden synoden. Ende diewyle tegenwoordich nu sommige dienaers in dit classen behorende in andere gaen, so sullen die in denselven classen ghehoort worden, wt wat reden zy sulx doen, ende

indien die niet ghenoechsam sinnen, tot hoer rechte classem ghewesen worden.

Opt 1 gravamen classis Bolsvardianae et Franequeranae.

Gelik die broederen des synodi tevoren verclaert hebben, dat die ordeninge der vier ghedeputeerden noch hunne commissie ende last met Godes h. woorde niet is strydende ende nae geen superintendentschap, majoriteit of hoocheit smaekende, ende daarom ooc dselve in zin weerden ghelaten, alsoe verclaren zy ooc opt gravamen classis Bolsvardianae al tezamen eendrachtelik, dat se der superintendentschap, majoriteit ende hoocheit in dese kerken vyant sinnen ende daarom ooc bereit dselve met alle middelen te beletten verhinderen ende tegen te staen.

Op die andere gravamina classis Bolsvardianae.

Is besloten, dat die resolutien der synoden noch niet ter executie ghestelt zynde sullen specificiert ende executie darop versocht worden. Darbituschen sal een jegelik dienaer by zyner overicheit hyrin zin beste doen.

Opt 2 gr. classis Franeq.

Is besloten, dat die appellen ende onghedecidierde questien suo tempore sullen colligiert worden.

Opt 3.

Is besloten, dat die kerkelike discipline over dieghene, die in den kerken Christi als ledematen derselver verkerende een ongeregelt ende ongebonden leven voren, nae Goedes woorde sal te werke ghestelt worden, eer ende tevoren dat die politische overicheit diesaengaende sal bemoyet ende versocht worden.

Opt 4.

Is besloten, dat wt die synodale beslutingen, soevele die generale ordeninge der kerken aengaet, nootwendige extract wtghetoegen sal worden ende eene copia daarvan in een jegelik classem ghesonden. Ende hyrtoe sal wt jegeliken classe een man ghestelt worden.

Opt 5.

Dat by den E. heeren Staten door die committierde synodi sal versocht worden, dat door hoer E. autoriteit ende handt alle overblyfselen der pauseliker superstition, daer die sinnen, vollend wechghenomen worden meugen.

Opt 1 Leovardianae classis.

Is besloten, dat in saeken van appell diegeene, die hoer door eene sententie eener minderen vergaderinge beswaert vindende aen eene meerdere vergaderinge tzy van kerken aen classes, van classes aen deputatos synodi, van dien aen synodum appellieren willen, tselve datelik doen

sullen, maer den tydt alsulk appel te verfolgen sal hen van den classen nae ghelegentheit der tydt bestemt werden. Ende indien zy darin versuimich sullen wesen, so sullen zy vant recht des appels versteken zyn.

Ooc is besloten, dat van den E. heeren sal versocht worden, dat die placcaten, voormaels wtghegaen van der veronthelliginge des sabbaths, onbequamen scholmesters ende andere diergelike, dienende tot welstandt der kerken Christi, moegen wederom vernieut worden, ende dat dselve dan ooc moegen ter ernstiger executie ghestelt worden.

Opt 3.

Heeft het synodus besloten, dat die schoelmesters, die omme hores ergerliken levens willen excommunicert ende ooc omme desselven willen van horen dienst affgheset sinnen, niet wederom in den schoelendienst sullen toegelaeten worden, eer ende tevoor dat se behoorlike schultbekeninge ghedaen ende die ghemeente sullen versoent hebben.

Nae desen heeft den E. doctor JOANNES SAKEMA voor hem ende wt den naeme dn. REGNERI HACHTINGII (die van wegen zyns affwesens ontschuldicht ghehouden wort) rapport ghedaen van die besoignie der ghedeputeerden synodi, in desen affghelopen jaer ghedaen. Heeft darbeneffens ooc pertinente specificatie voorghelecht van die costen, die in den verleden jaer in horer besoignie ghedaen sinnen, soedat het synodus hem daarvan bedanket.

Particuliere stucken, in synodo besloten.

1. Is ghefraegt, of het niet raet soude wesen, dat het oude Fundamentboek van MENNO SIMENS wederom visitiert, conferiert ende herdrukt muchte worden, tselve nae die resolutie, in synodo Bolsvardiana anno 1588 ghehouden art. 3 hyrvan ghenoomen. Darop heeft het synodus befonden ende door ghemeene stemmen besloten, dat het raetsam zy ende behore te gheschieden ende dat dr. HENRICUS ANTONIDES ende dn. RODOLPHUS ARTOPÆUS tselve sullen voor die hant neemen ende met nootdruffigen notulis vertekenen, ende dat darnae sulx ghedaen zynde wt jegeliken classe een sal verordineert worden omme tselve te collationeren omme alsoe voorts behorliker wyse in druck wtghegeven te worden.

2. Die sake MEINARDI VOMELII aengaende zin onordentlik vertreck ende veranderinge der plaeze zyner bedieninge is befoelen den classi van Franeker. Ende wort tselve belast hem MEINARDUM te verschryven ende oorsaeke sulker zyner onordeninge van hem te vragen ende hem voortaan nae behoren darum te censureren.

3. Het synodus belast den ghedeputeerden synodi, dat se allen moege-

liken vlyt doen sullen, dat die affghewekene van den classe van Franeker wederom ad classem moegen reduceert worden.

4. Der ghemeente van Langheweer sal wt den naeme des synodi van den classe Sylvana belast worden, dat se metten eersten sullen voortfaren met beropinge eenes dienaers, ende ooc dat se hoore beropinge sullen instellen in behoorliker form nae die resolutie deses lants, of dat se nootwendige assignatie sullen te verwachten hebben.

Desen volgende sinnen tot die twee ghecommittierde wt den classe van Lewarden, als sinnen dn. REGNERUS HACHTINGIUS, dienaer binnen Lewarden, ende doctor JOANNES SAKEMA als ouderlink der ghemeente Christi ooc in Lewarden, wt den classe van die Wouden ghecommittiert van den synodo ende den voorghenoemden bygefoecht: JOANNES MELBOMÆUS, dienaer in Oldeholtpada, ende HEPCO FOCKENS, grietman van Opsterlandt als ouderlink. Maer indien HEPCO FOCKENS michte gheraken wt Vrieslandt te vertrecken, sal van classe Sylvana een ander in zyne plaetze ghestelt worden.

Deputati wt den anderen classen benoemt sinnen dese: wt Snecana classe WIBRANDUS PETRAEUS in den Heech als dienaer ende HENDRICK WICHERS, ouderlinck binnen Sneeck; wt Bolsvardiana CORNELIUS FLORUS, dienaer tot Woens, ende EPO VAN ALUA, ouderlinck tot Schraert; wt Franquerana IDZARDUS NICOLAI, dienaer tot Mindersgae, ende DIRCK WILLEMS, ouderlinck in Harlingen; wt Doccumana JOANNES NICOLAI, dienaer binnen Doccum, ende dr. MEINARDUS AITZMA, ouderlinck binnen Doccum.

Na desen is besloten, dat die classen jegelik van hooren volmachten, die in desen synodo niet verscheenen sinnen, sullen eischen reden van horer absentie. Ende indien zy d'selve niet sufficient befinden, sullen zy se nae die resolutien der voorgaenden synoden darom censureren ende strafen.

Die tydt ende plaetze, daer het synodus opt naefolgende jaer sal door die ghenae de Heeren ghehouden worden, naemptlik anno 1607 is die Maendach nae besloten Pinxteren of Trinitatis, tselve binnen Sneeck.

Hyrnae is censura morum ghehouden, ende alsoe dit tegenwoordige synodus met danksegginge in eene sonderlinge eendrachticheit ende betoeninge der liefde gheindicht, ende van praeside ende scriba ondertekent den XIX Junij deses jaers 1606. Onderstont

GUALTERUS MORLINGIUS, electus synodi praeses.

JOANNES MELBOMÆUS, electus synodi scriba.

Collationeert met zynen originale, is befonden darmet te accorderen. Oorconde

JOANNES MELBOMÆUS, dienaer des g. woorts in Oldeholtpada. 1)

1) Deze onderteekening is eigenhandig.